

YTTRANDE

Datum

2013-10-10

Kopia Saco

Till

Utbildningsdepartementet (2013:49)

Yttrande över Högskolestiftelser – en ny verksamhetsform för ökad handlingsfrihet

Sveriges Ingenjörer yttrar sig härmed om departementsskrivelsen Högskolestiftelser – en ny verksamhetsform för ökad handlingsfrihet (Ds 2013:49).

Övergripande synpunkter

Sveriges Ingenjörer ställer sig positiva till att låta ett antal av Sveriges lärosäten bli s.k. högskolestiftelser. En ökning av mångfalden i högskolelandskapet i Sverige i enlighet med intentionerna i departementspromemorian 2013:49 vore ett steg i rätt riktning.

Flera möjligheter kan skönjas för de föreslagna högskolestiftelserna. Internationellt utbyte och samverkan mellan lärosäten och det omgivande samhället inom landet förenklas, vilket skapar en större dynamik i forskningen och innovationsprocessen. Med rätt förutsättningar kan det på högskolestiftelserna bli större spelrum för den svenska modellen, vilket vi välkomnar.

I nuvarande förslag finns dock många oklarheter. Vi förhåller oss därför skeptiska till nuvarande förslag eftersom dess konsekvenser inte är möjliga att överblicka tillräckligt i nuläget.

Förbundets uppfattning är att detta förslag har brådsrats fram på kort tid. En behandling av ärendet som tillåtit en mer grundlig diskussion och analys av förslaget hade varit att föredra. Sveriges Ingenjörer menar att det ännu inte är för sent att sakta ner processen och vädjar till regeringen att ta sitt ansvar i denna fråga.

Motiven för en ny verksamhetsform

Staten bör skapa förutsättningar för lärosätena att inom sitt uppdrag själva utforma sin verksamhet på bästa sätt. De centrala regleringarna bör inskränkas till att säkerställa de mest grundläggande förutsättningarna för en högre utbildning och forskning av god kvalitet.

Sveriges Ingenjörer tror på kraften i att kunna påverka sin egen framtid. Att som lärosäte också kunna välja verksamhetsform stärker ytterligare dess möjlighet att kunna anpassa sig till dess egna förutsättningar. Detta ger en mångfald i högskolelandskapet, vilket gynnar sektorn som helhet. Sveriges Ingenjörer instämmer därmed i motiven som framställs som argument för Högskolestiftelser som en ny verksamhetsform.

Motiven för en ombildning är ytterst upp till lärosätena själva att avgöra och ta ställning till. Denna valmöjlighet är positiv och utgör i sig ett steg mot än mer självständiga lärosäten.

Högskolestiftelserna

Formen för högskolestiftelserna skiljer sig en del från de stiftelsehögskolor som redan finns. Inte desto mindre visar de existerande stiftelsehögskolorna att stiftelseformen som sådan fungerar för lärosäten i Sverige.

Sveriges Ingenjörer ser många möjligheter med förslaget till högskolestiftelser och instämmer i regeringens åsikt att stiftelseformen ger långsiktiga förutsättningar att fullfölja uppdraget från staten, att *”bedriva högskoleutbildning och forskning på en internationellt hög nivå”*.

De många möjligheter som finns med högskolestiftelser garanterar inte att de kommer att utnyttjas. Men att eliminera hinder för verksamheten är så långt staten bör sträcka sig. Lärosätena ska vara fria att själva välja de vägar de vill gå för att fullfölja sitt uppdrag och stärka sitt lärosätes konkurrenskraft.

Högskolestiftelserna kommer till skillnad från de ombildade stiftelsehögskolorna inte att kunna ges ett eget stiftelsekapital. Sveriges Ingenjörer har inget principiellt att invända mot detta. Det är upp till de lärosäten som kan vilja ombildas till högskolestiftelser att göra en bedömning om deras finansiering kan tryggas med de årliga anslag från staten som de garanteras enligt förslaget samt övriga medel.

Anställningar och den svenska modellen

Sveriges Ingenjörer välkomnar ett närmande av högskolornas organisationsformer och arbetsvillkor till de som gäller i samhället i övrigt. Det skulle sänka trösklarna för samarbete mellan högskolan och det omgivande samhället samt underlätta personrörligheten.

Den stora mängden visstidsanställningar på högskolan jämfört med andra samhällssektorer utgör ett problem. De påverkar inte bara de visstidsanställdas välmående utan avskräcker också personer från arbete som forskare eller lärare inom högskolan. I slutändan påverkas kvaliteten i både forskning och utbildning negativt.

Sveriges Ingenjörers mening är att LAS i kombination med kollektivavtal ska gälla inom högskolan, inte särskilda regleringar. Förbundet förutsätter att regeringen nu tar intentionen med ökad självständighet för lärosätena på allvar och lämnar åt parterna att förhandla om anställningarnas utformning. Det skulle medföra ett ökat spelrum för den svenska modellen på lärosätena med den nya verksamhetsformen, vilket vore välkommet.

De anställda måste ha möjlighet att påverka verksamheten på sin egen arbetsplats. I förslaget klargörs inte tillräckligt hur representationsrätten ska säkerställas. Överhuvudtaget nämns inte facklig representation.

Att högskolestiftelserna är med i Arbetsgivarverket även i fortsättningen är önskvärt men inte en nödvändighet på längre sikt. Inom ramen för den svenska modellen är vi som fackförbund redo att pröva nya lösningar som än bättre passar framtidens arbetsmarknad.

En övergång till den nya verksamhetsformen förväntas inte påverka jämställdheten enligt förslaget. Vi anser att utvecklingen på detta område bör följas.

Utbildning och studenters rättigheter

Kvaliteten i den högre utbildningen är avgörande för hela samhällets utveckling. Inom ramen för högskolestiftelsen ges lärosätet större möjlighet att samarbeta med det omgivande samhället även inom utbildningen, vilket är en viktig faktor för dess kvalitet.

Utbildningen hamnar idag ofta i skymundan jämfört med forskningen. Det är inte lika meriterande att arbeta som lärare jämfört med forskare. Delar av anslagen till utbildning används för forskning, vilket dränerar utbildningens resurser. En risk finns att detta skulle förstärkas ytterligare inom högskolestiftelserna. Forskningen har till skillnad från utbildningen en möjlighet att generera mer anslag och större erkännande. Detta

scenario är dock möjligt att motverka på andra sätt, till exempel genom att förändra kriterierna för statsanslagen till utbildning och forskning.

En intressant möjlighet med högskolestiftelserna är om de kunde anta en mer aktiv roll i att skapa bättre och fler studentboenden. Huruvida detta ryms inom högskolestiftelsens uppdrag är oklart, men vi förordar en lösning där det blir så.

Skrivningen i promemorian angående studenternas rättsäkerhet och inflytande är bekymmersam. Att de ”väsentligen” ska vara likvärdiga med det som gäller myndighetshögskolorna väcker oro. Avsaknaden av mer utförlig beskrivning av hur detta ska garanteras gör det omöjligt att ta ställning till om det är tillräcklig eller inte.

Det framgår inte med tillräcklig tydlighet om nuvarande förslag kan öppna för högskolestiftelser att ta ut studieavgifter eller inte för högre utbildning. Sveriges Ingenjörer anser att högskoleutbildning ska vara avgiftsfri för svenska medborgare. Att så fortsätter vara fallet måste garanteras även för blivande högskolestiftelser.

Konsekvenser för forskningen

Den fria forskningen är en grundpelare i det svenska högskoleväsendet. Sverige Ingenjörer anser inte att den nya verksamhetsformen skulle begränsa den fria forskningen jämfört med dagens myndighetshögskolor. Frihet för lärosätet kombinerat med en stor basfinansiering är en väg som Sveriges Ingenjörer förespråkar. Med detta förslag kan bredden inom forskningslandskapet som helhet öka, vilket vi finner positivt.

En möjlighet med förslaget om högskolestiftelser är att lärosätena får lättare att själva agera för att locka till sig forskare både från Sverige och från utlandet.

Med fler lärosäten i form av stiftelser kan därmed fler ta emot och självständigt disponera donationer. I samband med detta kan en översyn vara bra att göra över de regler som rör just donationer från så att de blir anpassade till de nya möjligheter som ges.

Samverkan och internationella möjligheter

Samverkan med det omgivande samhället är en viktig uppgift för högskolorna. De statliga lärosätena kan redan idag ingå i samarbeten med andra samhällsaktörer. Högskolestiftelserna bedöms kunna få ännu större möjligheter i detta avseende.

Sveriges Ingenjörer anser att Sverige behöver samarbeta mer med andra länder. Det kan till exempel inkludera etablering av filialer för landets universitet och högskolor, eller deltagande som koordinators för EU-projekt. En högskolestiftelse skulle få det enklare att delta i internationella sammanhang. Detta anser förbundet vara en stor vinst med liggande förslag.

I framtiden bör högskolan mer än idag delta i innovationsprocessen och i nyttogörandet av forskningsresultat. Här ges större möjligheter för de blivande högskolestiftelserna. Men det saknas fortfarande ett helhetsgrepp från politiken i frågan om samverkan. Vi ser problem som drabbar både statliga och fristående högskolor och som behöver adresseras. Sveriges Ingenjörer anser bland annat att extra medel bör skjutas till för samverkansuppdraget och menar att hanteringen av immaterialrätten som ligger i gränslandet mellan högskola-näringsliv behöver ses över och förenklas.

Sveriges Ingenjörers ställningstaganden

- En ny verksamhetsform, högskolestiftelser, kan ge Sverige som helhet en ökad konkurrenskraft
- Oavsett verksamhetsform är det viktigaste att en fri forskning och högkvalitativ utbildning upprätthålls
- Förslaget till högskolestiftelser bör förtydligas ytterligare
- LAS i kombination med kollektivavtal ska gälla på Sveriges lärosäten
- Studieavgifter ska inte kunna tas ut för högre utbildning på något av Sveriges lärosäten, oavsett verksamhetsform
- Högskolorna bör ges större möjligheter, både finansiellt och praktiskt, att delta i innovationsprocessen och i kommersialiseringen av forskningsresultaten

SVERIGS INGENJÖRER

Patrik Nilsson
Utredningschef

Josefin Utas
Utredare